RAZVIJANJE SODELOVANJA MED MLADIMI KREATIVCI RAZLIČNIH KULTURNIH IN MIGRACIJSKIH OZADIJ

EVALVACIJA

T3.3.1

Naloga:

RAZVIJANJE SODELOVANJA MED MLADIMI KREATIVCI RAZLIČNIH KULTURNIH IN MIGRACIJSKIH OZADIJ

Evalvacija učinka delvnic

Končni dokument

Projekt Urban Diversity

Interreg V-A Slovenija-Avstrija

Št. pogodbe: 11/2020 – LM

Naročnik:

RRA LUR Regionalna razvojna agencija Ljubljanske urbane regije,

Tehnološki park 19, 1000 Ljubljana

Odgovorni predstavnik naročnika po pogodbi:

Nataša Mršol

Izvajalec:

IPoP, Inštitut za politike prostora,

Tržaška 2, 1000 Ljubljana

Odgovorni vodja projekta:

Aidan Cerar

Ljubljana, april 2020

KAZALO

Uvod 4
Pregled izvedenih aktivnosti 5
Evalvacija dogodkov 9
Priporočila za pripravljavce politik 12

EVALVACIJA UČINKA DELAVNIC ZA RAZVOJ NOVIH SKUPNIH KONCEPTOV, PROJEKTOV IN AKTIVNOSTI MIGRANTSKIH PODJETNIKOV

UVOD

Projekt Urbana diverziteta (ang. *Urban Diversity)* naslavlja izziv družbene in ekonomske integracije prebivalcev (partnerskih) mest, ki imajo migrantsko ozadje. Za mesta je pomembno prebivalce z migrantskim ozadjem integrirati v družbenem in ekonomskem smislu, kar je povezano. Projekt povezuje kreativni sektor ekonomije in migrantske podjetnike ter njihove družine. Namen je bil spodbujanje kreativnosti, inovacij ter promocija raznolikosti v kontekstu doprinosa k družbeni koheziji na ravni vključenih mest in regij.

Del projektnih aktivnosti je namenjen povezovanju kreativnih in/ali migrantskih podjetnikov iz obeh mest. Med njimi aktivnost T3.3.1 – *Razvijanje sodelovanja*, katere izhodišče je bila tradicija oblikovanja, značilna za obe mesti – Ljubljano in Gradec. Ta oblikovalska tradicija se kaže tako na ravni razvite kreativne scene v obeh mestih, kot tudi uveljavljenemu *mesecu oblikovanja*, ki se vsako leto odvije v obeh mestih. Sklop aktivnosti T3.3 je bil namenjen razširitvi in poglobitvi sodelovanja med obema mestoma ter razširitvi nabora skupnih aktivnosti. Dosežek 3.3.1 in aktivnosti, ki so ta dosežek spremljale, so predmet tega evalvacijskega poročila. V projektni prijavi je bil dosežek T.3.3.1 opisan takole: »*Razvijanje shem in kreativnih orodij za povezovanje in sodelovanje mladih kreativcev različnih kulturnih in migracijskih ozadij. Med njimi se bo raziskalo možnosti za aktivno sodelovanje in povezovanja na delavnicah v okviru meseca oblikovanja v Gradcu in meseca oblikovanja v Ljubljani v letih 2017, 2018 in 2019 s ciljem spodbujanja čezmejnih aktivnosti na gospodarskem in kreativnem področju*[1]«. Izvedba tega dosežka pa takole: *Implementacija serije šestih delavnic v času Meseca oblikovanja v Gradcu in Ljubljani leta 2017, 2018 in 2019 za razvoj novih skupnih konceptov, projektov in aktivnosti migrantskih podjetnikov, kreativcev različnih kulturnih in migracijskih ozadij«.*

Naloga IPoP – Inštituta za politike prostora je bila povzeti izvedene aktivnosti ter evalvacija dosežkov izvedbe teh aktivnosti. Zaključek tega poročila predstavljajo priporočila oblikovalcem politik, ki smo jih izluščili iz opravljenih intervjujev, fokusne skupine oziroma njihove sinteze.

Za prvi del poročila – povzetek izvedenih aktivnosti – smo material dobili od projektnih partnerjev, ki so dogodke organizirali. Šlo je za poročila, slike, liste prisotnosti in podobno. Za drugi del – pripravo evalvacije izvedenih aktivnosti – je bila bistvena metoda priprave tega poročila fokusna skupina in intervjuji. Z ljubljanskimi projektnimi partnerji (RRA LUR in ZRC SAZU) je bila izvedena fokusna skupina. Za fokusno skupino je bil pripravljen vprašalnik, medtem ko so se tekom izvajanja foksune skupine oblikovala tudi nova vprašanja. Izvedli smo tudi štiri intervjuje – z avstrijskimi projektnimi partnerji (Oddelek za razvoj gospodarstva in turizma mesta Gradec, Izobraževalna ustanova Grad St. Martin) ter vključenimi v organizacijo dogodka. V Ljubljani so bili to predstavniki drugega oddelka ZRC SAZU, ki se

[1] Projektna prijava – str. 71.

ukvarja z geografijo ustvarjalnosti. Na ravni Gradca pa je bila to zunanja organizacija Sedwell (mednarodni kulturni hub).

Pregled izvedenih aktivnosti

Projektna prijava pod dosežkom številka T3.3.1 in T3.3.2 predvideva izvedbo delavnic v okviru meseca oblikovanja v Gradcu in meseca oblikovanja v Ljubljani v letih 2017, 2018 in 2019 s ciljem spodbujanja čezmejnih aktivnosti na gospodarskem in kreativnem področju. Predvidena je bila implementacija šestih delavnic. Izvedenih je bilo vseh šest predvidenih delavnic. Nekatere izmed delavnic zaradi vsebinskih in/ali terminskih razlogov niso bile izvedene znotraj meseca oblikovanja, kar pa ni prizadelo vsebine delavnic, oziroma jih ni oddaljilo od zastavljenega namena.

Čas izvedbe	**Mesto**	**Tema dogodka**	**Število udeležencev**
8. 11. 2017	LJ	Na delavnici, ki je bila del ljubljanskega Meseca oblikovanja, so se o svojih izkušnjah, spodbudah in preprekah pogovarjali migrantski podjetniki iz Ljubljane in Gradca. Dogodek se je pričel z uvodnimi besedami dr. Janija Kozine, ki je predstavil pomen in spodbujanje kreativnosti v mestih. Po uvodni razpravi so se udeleženci razdelili v dve skupini. Prva skupina je vključevala organizatorje mesecev oblikovanja iz obeh mest - Ljubljane in Gradca. Tema je bila krepitev sodelovanja v naslednjih letih. V drugi skupini so kreativni podjetniki iz Rusije, Romunije in Kitajske razpravljali o svojih izkušnjah o življenju in delu v Sloveniji. V Ljubljani so se ustalili iz različnih razlogov. Nekatere je v Slovenijo pripeljala ljubezen, druge delo staršev spet tretje dober občutek ob prvem obisku mesta. Življenje v Ljubljani jim je všeč, vendar se kot tujci soočajo tudi z nekaterimi preprekami, predvsem pri razvoju svoje podjetniške poti. Izmenjevali so izkušnje in nasvete s področja podjetniškega razvoja.	13
19. 4. 2018	Gradec	Dogodek v Gradcu je bil zamišljen v obliki delavnice, ki je bila izvedena po metodi *Svetovna kavarna* (ang. *world cafe*). Tema je bila vprašanje raznolikosti v času ekonomske prosperitete. Namen delavnice je bil zaposljivost žensk, migrantov in starejših. Poudarek je bil na njihovem potencialnem doprinosu podjetjem. Udeleženci delavnice so bili iz različnih (nevladnih) organizacij in podjetij. Metodološko je bila delavnica izvedena v obliki treh tem. Prva je bila zaposlitveni potencial migrantov, druga žensk in tretja starejših. Udeleženci so bili razdeljeni na tri skupine in vsaka skupina se je ukvarjala z vsemi temami –	31

		z vsako 20 minut. Vsaka tema je imela tri podvprašanja, teme, in sicer: - Pozitivni primeri s področja. - Kakšni so izzivi na opredeljenem področju? - Kateri so ključni elementi integracijskega procesa? Rezultati delavnice: **Starejši** ljudje so fleksibilni in izkušeni, kar lahko podjetjem koristi. Ovira je lahko, da predstavljajo za podjetja višji strošek, hkrati pa so starejši manj spretni z digitalnimi orodji. Glede na demografsko sliko Avstrije, bo vključevanje starejših v podjetja nujno. Najboljši način bi bil oblikovanje raznolikih timov, v katerih bi bili vključeni starejši in mladi. Tako bi povezovali izkušnje z digitalnim znanjem. Za mnoge **migrante** je ovira, da ne poznajo dobro avstrijskega administrativnega sistema, hkrati pa ne govorijo dovolj dobro nemškega jezika. Ob tem je v Avstriji prepovedano delo za posameznike, ki nimajo dovoljenja za bivanje – razen v nekaterih določenih izjemah. Ovira so tudi razlike v izobrazbi, ter negotovost – ali bodo migranti lahko ostali v Avstriji. Prednost je, da ima večina migrantov veliko željo delati in so motivirani. Migrantom bi pomagalo, če bi imeli več informacij o izobrazbi in delu v Avstriji. Množica del, za katera velja, da so tipično moška, bi lahko opravljale **ženske**, ki so tudi bolj fleksibilne. Predlagana je bila uvedba kvot, ki bi pomagala ustvariti primere dobre prakse o zaposlovanju žensk. V podjetjih se kaže, da so raznolike ekipe smiselne. Ob tem pa je bilo poudarjeno, da ni pravično, da je breme porodniške izključno ženska domena, ampak bi morala biti razdeljeno med oba partnerja, kot na Danskem recimo.	
17. 5. 2018	Gradec	Dogodek je bil izveden v obliki medsebojnih podjetniških predstavitev imenovanih *pitching*. Dogodek je organizirala študentska organizacija Ideentriebwerk v lokalnem coworking prostoru. Vključena so bila tri avtrsijska in tri slovenska podjetja. Pred začetkom samih predstavitev je eno avstrijsko zagonsko (start-up) podjetje pripravilo predstavitev njihovih izkušenj s poudarkom na prednostih in slabostih samozaposlitev. V predstavitvi so opisali svoje uspehe in neuspehe ter poskušali motivirati udeležence. Sledile so predstavitve, *pitchingi* ter mreženje udeležencev. Na povabilo slovenskih projektnih partnerjev (RRA LUR in ISIM ZRC SAZU) so se dogodka udeležila tudi podjetja, ki niso bila neposredno vključena v predstavitve, vendar so sodelovala v kasnejšem mreženju z željo navezovanja stikov z avtrijskimi zagonskimi podjetji.	52

		Večina vključenih podjetij zaposluje tudi posameznike z migrantskim ozadjem.	
28. 11. 2018	Ljubljana	Drugi dogodek v Ljubljani »Migrantska kuhinja in kreativnost« je bil organiziran v Ljubljani v restavraciji Skuhna, ki je locirana na Trubarjevi ulici, kjer svoje podjetje vodijo številni podjetniki migranti. Hkrati je bilo območje Trubarjeve izbrano kot območje, na katerega je bil projekt še posebej osredotočen z namenom povezovanja lokalnih podjetnikov. V Skuhni je bila predstavljena kulinarika globalnega juga, začinjena z oblikovalskimi ornamenti posameznih držav, ki so predstavljale svojo kulinariko. Poleg tega je bil organizirano učenje izdelave bangladeških tradicionalnih lutk iz cunj in argentinskih zapestnic iz usnja po ustnem izročilu. Učili so migranti, ki bivajo v Ljubljani. Na dogodku je bila tudi glasba (bobni) iz Burkine Faso. Dogodka so se udeležili tudi predstavniki graškega Seddwell Center – Bohemian Soul, ki se nahaja na ulici Dreihackengasse, ki je v območju Griesplatza v Gradcu. Za območje je značilen relativno visok delež migrantov, še posebej v smislu ekonomskih aktivnosti – bari, kioski itd. To območje je bilo na ravni Gradca izbrano kot območje več projektnih aktivnosti, tako kot v Ljubljani Trubarjeva. Predstavnica Sedwell centra se je seznanila s specifikami migrantskega podjetništva in značilnostmi Trubarjeve neposredno iz stika z ljudmi, vključenimi v oživljanje ulice.	34
15. 5. 2019	Gradec	Tretji dogodek v Gradcu je bil osredotočen na begunce z dovoljenjem za bivanje v Avstriji. Naslov je bil *Skriti potenciali*, kar se je nanašalo na identifikacijo njihovih potencialov in integracijo na trg dela. Dogodek je bil izveden v obliki delavnice, po metodi Svetovna kavarna, ki smo jo opisali zgoraj. Udeleženci delavnice so bili iz Avstrije, Nove Zelandije, Rusije, ZDA, Slovenije, Italije, Iraka in republik bivše Jugoslavije. Delavnica je imela tri teme: **jezik, kompetence in kvalifikacije**. Spodaj povzemamo rezultate: **Kvalifikacije** dosežene v drugih državah v Avstriji pogosto ne veljajo, zato migranti pogosto opravljajo poklice, ki so pod ravnjo njihovih pridobljenih kvalifikacij. Tako se izgublja pomemben potencial. Še posebej, če raven veščin na področju nekega dela, ki ga migrant obvlada, drastično presega raven njegovega govora nemščine. Zato je bil predlog, da bi se več prošenj za delo reševalo preko osebnih intervjujev, in ne pisanih prošenj, saj te pogosto dajo naroben vtis – zaradi jezikovne omejenosti iskalca	37

		dela. Koristne bi bile tudi oblike finančnih pomoči za podjetja, ki nudijo jezikovne tečaje in poklicno izobraževanje beguncev. Večja teža bi morala biti namenjena izkušnjam kot formalnim dokazilom dosežene ravni izobrazbe. Beguncem bi pomagalo, če bi bili opisi del napisani v bolj preprostem jeziku. Predlog je bil, da bi uvedlo sistem vajeništva, preko katerega bi lahko iskalec dela razvil in pokazal spretnosti, veščine itd. Kompetencam bi bilo treba pripisati večjo veljavo kot formalnim dokazilom ravni izobrazbe. To bi omogočilo hitrejšo integracijo na trg dela. Koristno bi bilo tudi pospešiti priznavanje oziroma ovrednotenje pridobljenih kvalifikacij v drugih državah. Preizkusi znanja za vajence bi se lahko izvajali v materinem jeziku. Predlog je bil, da bi bilo učenje in pridobivanje veščin mogoče tudi ob delu. Govor nemškega **jezika** je ključen za vstop na trg dela. Znanje jezika se izboljša v stiku z ljudmi, ki jim je nemščina materni jezik. V tem kontekstu je bil kot dober označen sistem osebnega mentorja, ki bi ga imel vsak migrant z dovoljenjem za bivanje. Izboljševanje jezika pri migrantih z dovoljenjem za bivanje je tudi širši politični in gospodarski cilj. Pri doseganju tega cilja pa je vloga širše družbe velika.	
7. 11. 2019	Ljubljana	Tretji dogodek v Ljubljani je povezal področje literature, branja in pisanja z izkušnjo begunstva. Namen dogodka je bilo ponuditi priložnost izražanja tistim, za katere je to vse prej kot samoumevno. To velja za begunce oziroma prosilce za azil, ki so veliko manj prisotni v javnem življenju. Dogodek je s predstavitvijo zgodb, ki so jih napisali begunci oziroma prosilci za azil, odprl prostor tudi tej skupini. Predstavljene so bile zgodbe, ki so nastale pod mentorstvom slovenskega novinarja in pisatelja. Govorijo o izkušnjah migrantov na poti, v azilnem domu, o pomenu pisanja itd. Kot del dogodka so sodelovali profesionalni kreativci – fotograf z razstavo ter igralka, ki je brala odlomke iz zgodb. Avtorji zgodb so sodelovali v pogovoru. Dogodek sta spremljala tudi bazar kvačkanih in šivanih izdelkov »No border craft« in pogostitev z lokalnimi jedmi dežel, od koder prihajajo avtorji besedil. Predvideno je nadaljnje sodelovanje.	50

EVALVACIJA DOGODKOV

Evalvacija temelji na izvedenih štirih intervjujih in fokusni skupini s tremi udeleženci. Večinoma so bili naši sogovornik bolj ali manj vključeni v organizacijo dogodkov, ki jih v tem poročilu obravnavamo. Glede na to, da je od nekaterih dogodkov minilo že več let, bi bilo zelo težko intervjuvati tiste, ki so se dogodkov udeležili kot udeleženci. Izbran pristop seveda lahko vpliva na vsebino tega poročila.

Intervjuji kažejo, da je bilo področje kreativnega oziroma samostojnega podjetništva v povezavi s podjetniki migranti dobro izbrano. Prvič zato, ker imajo podjetniki z migrantskim ozadjem slabši dostop do običajnih zaposlitev in zaradi tega večkrat svoje dejavnosti razvijajo v obliki samozaposlitve. Hkrati se je povezovanje tega z ustvarjalnim pristopom izkazalo kot smiselno. To se kaže predvsem v primerih aktivnosti na področjih, ki niso nujno povezana s kreativci. Na primer neposredno so bile s kreativci povezane aktivnosti za regeneracijo območja okrog Griesplatza. Ali pa nov način izvajanja kuharskih večerov z migrantsko skupnostjo v gradu St. Martin, ki je na ravni aktivnosti vključeval različne kreativne poklice: pisatelja, oblikovalca itd. Najbolj neposredna povezava med migranti in kreativnostjo je bila verjetno organizacija literarnega večera, v katerem so migranti predstavljali svoje zgodbe v sodelovanju s profesionalnimi poklici - kreativci. V tem primeru verjetno ne moremo govoriti o spodbujanju ustvarjanja ekonomske vrednosti, kar pa nas ne skrbi, saj vemo, da ima kreativni sektor prav tako velik potencial v ustvarjanju družbene vrednosti, kar se vse bolj poudarja. V tem primeru je šlo za ustvarjanje neke nove vrednosti na ravni skupin s slabšimi možnostmi izražanja oziroma sodelovanja v javnem življenju, zato so tovrstna sodelovanja še toliko bolj pomembna.

Pri projektnih aktivnostih ni nujno, da presežejo raven projekta in redko se tako vzpostavljena sodelovanja razvijejo v dolgoročna sodelovanja. Intervjuji kažejo, da je bil projekt Urbana diverziteta na tem področju uspešen, in to na dveh ravneh. Dogodek, na katerem so podjetniki iz Ljubljane in Gradca na skupnem dogodku predstavljali (ang. *pitch*) svoje podjetniške ideje eden drugemu, je prerasel projektni okvir, kar je bil tudi cilj. Vključeni bodo z izvajanjem dogodkov medsebojnega pitchinga nadaljevali, oziroma že nadaljujejo. S tem se nadaljuje tudi sodelovanje med vključenimi mesti.

Slika 1: Dogodek v Gradcu, 15. maj 2019

Hkrati intervjuji kažejo na to, da je bilo zelo koristno povezovanje mest na ravni izbranega območja – Trubarjeve in Griesplatza. Čeprav gre za različni izhodišči, različna mesta in drugačna primera oživljanja izbranega območja, pa se vseeno nekateri izzivi kažejo kot skupni za obe območji – na primer vprašanje povezovanja skupnosti. Hkrati imata območji kar nekaj skupnih značilnosti. Najpomembnejša je za obe območji značilna prisotnost večjega deleža podjetnikov z migrantskim ozadjem. Ob tem je v obeh območjih prisotna iniciativa, ki spodbuja oživljanje območja. V Gradcu je to organizacija, hub, Sedwell, na Trubarjevi pa nekaj angažiranih lokalnih podjetnikov. Spodbujanje in povezovanje teh iniciativ, ki spodbujajo oživljanje območij od spodaj navzgor (ang. *bottom up*), se je pokazalo kot izredno pomembno. Povezovanje skupnosti je zahteven proces, zato je bilo spoznavanje orodij, dejavnosti in pristopov, ki jih iniciative s tem namenom izvajajo, pomembna dodana vrednost projekta. Intervjuji kažejo, da je bil prav ta prenos znanj ena izmed ključnih dodanih vrednosti.

Slika 2: Dogodek v Ljubljani, 28. november 2018

Spodbujanje že obstoječih iniciativ pa je s stališča rezultatov veliko boljši pristop, kot pa ustvarjanje novih iniciativ znotraj projekta. Take iniciative praviloma nastanejo iz nekih skupnostnih vezi in interesov, ki pa jih težko vzpostavimo od zgoraj navzdol (ang. *top down*). Zato je pomembna identifikacija obstoječih iniciativ in podpora le tem, kažejo intervjuji. Tudi zaradi tega, ker se tovrstna sodelovanja razvijajo počasi, saj temeljijo na medsebojnem zaupanju vključenih akterjev, kar pa se jasno ne da zgraditi v projektnem smislu. Pa tudi smiselno ne bi bilo graditi zaupanja zgolj na ravni projekta, saj bi že tako ranljive skupine, podjetnike z migrantskim ozadjem, s tem vključili v nek proces, ki bi se s zaključkom projekta končal, vključene pa razočaral. Zato je bolje identificirati proces, ki že teče, ter ga podpreti, kažejo intervjuji, ob tem, da poudarjajo, da je pravi čas za oblikovanje bolj

sistemskega in celovitega načina podpore oziroma sodelovanja s tovrstnimi iniciativami na ravni vključenih mest.

S tem odpiramo še eno pomembno tezo, ki jo kažejo intervjuji – v obeh primerih se je pokazalo, da je prav tako kot povezovanje med mesti pomembno povezovanje znotraj mest. To velja za povezovanje

akterjev iz izbranega območja oživljanja, hkrati pa za povezovanje med predstavniki mesta, raziskovalci in skupnostmi ter podjetniki z migrantskim ozadjem. V intervjujih je bil pomen tega močno poudarjen.

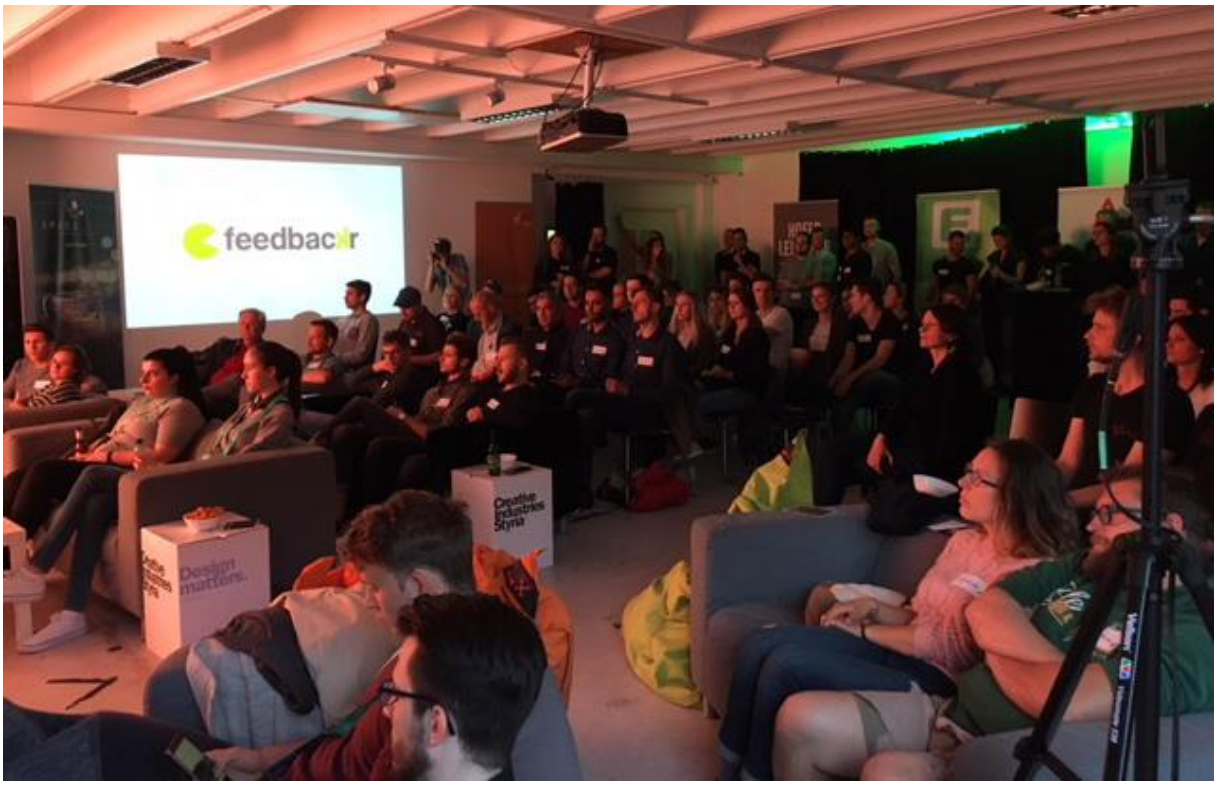

Slika 3: Dogodek v Gradcu, 27. maj 2018

Organizacija dogodkov znotraj tega sklopa je vsebovala še en element, ki nikakor ni nepomemben: ustvarjanje novega trga za podjetnike z migrantskim ozadjem. Pogostitve, priprava hrane, organizacija dogodkov in prodaja artiklov so bile storitve ali dejavnosti, ki so jih v sklopu organizacije teh dogodkov pogosto prevzeli lokalni podjetniki z migrantskim ozadjem. S tem so prišli do novih stikov in trgov. Vprašanje, če so to dolgoročna sodelovanja, vsekakor pa se tudi v tem kaže neka spodbuda tovrstnemu podjetništvu.

Ob tem pa velja poudariti, da je domet projekta ponuditi platformo, ki omogoča razvoj stikov v družbene vezi. Organizatorji dogodkov, delavnic lahko povežejo različne skupnosti ali posameznike, ne morejo pa jih prisiliti v sodelovanje, kar jasno tudi ne bi imelo nobenega smisla. Torej, ali se iz delavnic razvije daljše sodelovanje, je domena vključenih. V tem projektu je kar pomemben delež delavnic omogočil neko daljše, bolj ali manj strukturirano sodelovanje vključenih, kar lahko štejemo za uspeh.

PRIPOROČILA ZA PRIPRAVLJAVCE POLITIK

1. Medmestno povezovanje na različnih ravneh

Mesta se soočajo s podobnimi izzivi. Čeprav so izhodišča različna, se lahko mesta veliko naučijo eno od drugega. Z mestom nikakor ne mislimo le mestne uprave, pač pa skupnosti, skupnostne managerje, strokovnjake itd. Projekt Urbana diverziteta ni edini, ki kaže, da je raven območja dober okvir tovrstnega povezovanja. Torej, da se projektno povezuje različne akterje, ki vplivajo na razvoj določenega urbanega območja in to med mesti, pa tudi znotraj mest.

2. Sodelovanje s skupnostmi

Sodelovanje s skupnostmi, ki že delujejo v nekem prostoru, je bolj smiselno, kot novo vzpostavljanje vezi med akterji. Vendar pa sodelovanje temelji na zaupanju, zato je zelo pomembno tako sodelovanje, ki zaupanje poglablja. Če se sodelovanje razvija, je dobro, če se projektni okvir nadgradi v bolj sistemsko obliko sodelovanja med ustanovami, skupnostmi in posamezniki.

3. Inovativne projektne prakse

Projekti so dobra priložnost za izvajanje inovativnih praks. Vendar pa, če se nekatere izmed praks pokažejo za smiseln način reševanja izzivov, je projektni način sodelovanja potrebno nadgraditi in institucionalizirati.

4. Platforma sodelovanja

Projekti in dogodki ne morejo prisiliti ljudi v sodelovanje. Lahko pa vzpostavijo nekakšne platforme sodelovanja, na katerih se lahko vzpostavijo nove vezi, ki projekt presežejo. Zato je smiselno oblikovati take platforme in povezovati ne samo znotraj skupnosti, ampak predvsem med skupnostmi, ki se sicer ne bi povezale – na primer kreativci in podjetniki migranti.

5. Trg in povpraševanje

Spodbujanje razvoja migrantskega podjetništva ne more biti osredotočeno le na ponudbo – torej razvoj storitev, produktov ipd. podjetnikov migrantov, ampak tudi na povpraševanje. Torej kako ustvariti povpraševanje po storitvah in produktih podjetnikov migrantov. Projekt je lahko vir naročil za migrantske podjetnike, hkrati pa se to lahko nadgradi v bolj dolgoročno sodelovanje znotraj javnega naročanja.